

نگاهی تمثیلی از منظر مازلو سلسله مراتب نیازهای صنعت داروسازی

• دکتر امیرحسین حاجی میری
داروساز، متخصص اقتصاد و مدیریت دارو

سلسله مراتب نیازهای مازلو، که توسط آبرام مازلو، روانشناس مشهور، در نیمه قرن بیستم ارائه شد، به عنوان یک چارچوب نظری برای درک انگیزه‌های انسانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این نظریه به ما می‌آموزد که انسان‌ها زنجیره‌ای از نیاز در سطوح مختلف دارند که برای رسیدن به بالاترین سطوح کمال و خودآگاهی، باید نیازهای پایین‌تر را در ابتدا برآورده کنند. این مفهوم می‌تواند نه تنها در روانشناسی فردی بلکه در عرصه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی نیز به کار گرفته شود.

در دنیای پیچیده امروز و شرایط پر از عدم قطعیت در صنعت داروسازی، این نظریه می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر برای تجزیه و تحلیل و شکل‌گیری سیاست‌های سلامت مورد استفاده قرار گیرد. در حالی که داروهای ژنریک نقشی حیاتی در بهبود دسترسی به درمان و کاهش هزینه‌های سلامت ایفا می‌کنند، شناخت و درک نیازهای اساسی این صنعت برای ایجاد سیاست‌های مؤثر و بهبود کیفیت زندگی افراد جامعه ضروری است.

پایداری صنعت داروسازی (ژنریک) به دلیل نقش مستقیمی که در ارتقا سلامت عمومی ایفا می‌کند، مستلزم مواجهه با یک رویکرد جامع و نظام‌مند است که در آن نیازهای مختلف، از نیازهای حیاتی پایه‌ای (فیزیولوژیکی) گرفته تا نیازهای متعالی در مسیر شکوفایی، مورد نظر قرار گیرند. برای رسیدن به این هدف، شناسایی و اولویت‌بندی نیازها بر اساس سیاست‌های کلان سلامت ضروری است. سیاست‌گذاران باید در نظر بگیرند که برآورده کردن نیازهای ابتدایی مانند دسترسی به داروهای اساسی و تضمین کیفیت آنها، پایه‌ای برای پیشرفت‌های بعدی در نوآوری و توسعه محصولات جدید است.

این مقاله با یک رویکرد تمثیلی به بررسی سلسله‌مراتب نیازهای مازلو در صنعت داروسازی و تحلیل نیازهای مختلف این صنعت از منظر سیاست‌گذاری می‌پردازد. با شناخت و برآورده کردن نیازهای اساسی، می‌توان به ایجاد یک صنعت داروسازی پایدار و عادلانه امیدوار بود که در نهایت نفع آحاد جامعه را به همراه خواهد داشت.

طبق تبیین مازلو نیازهای فیزیولوژیک، برای همه‌ی ارگانیزم‌ها وجود دارند. نیازهایی که به حفظ وضعیت بیولوژیک ارگانیزم و بقاء آن کمک می‌کنند. غذا، آشامیدنی‌ها، خواب، اکسیژن، سرپناه و رابطه جنسی در این گروه قرار می‌گیرند. اگر نیازهای فیزیولوژیک برای مدت نسبتاً طولانی تأمین نشوند، فرد برای تأمین نیازهای دیگر برانگیخته نخواهد شد.

در تمثیل صنعت داروسازی می‌توان موارد ذیل را به‌عنوان مصادیق نیازهای اساسی مورد ضرورت برای حفظ وضعیت زیستی صنعت و بقاء آن مدنظر قرار داد.

- دسترسی به داروهای اساسی:

اطمینان از اینکه داروهای ژنریک اساسی برای همه افراد جامعه، فراهم (Available)، در دسترس (Accessible)، مقرون به‌صرفه (Affordable) و با کیفیت مقبول (Acceptable) در اختیار قرار بگیرد.

- تضمین کیفیت:

در صنعت داروسازی به‌عنوان یک صنعت قائم به مدیریت جامع کیفیت، قبل از هر موضوعی دیگر، اجرای استانداردهای کیفیت قوی برای تضمین ایمنی و اثربخشی داروها از اهمیت ویژه برخوردار است.

- امنیت زنجیره تأمین:

ایجاد و حفظ یک زنجیره تأمین قابل اعتماد و ایمن برای جلوگیری از بروز کمبود و همچنین ممانعت از عرضه داروهای قاچاق یا تقلبی به‌عنوان مبنای اساسی مورد توجه قرار دارد. اختلالات زنجیره تأمین نظیر بحران نقدینگی، چالش‌های تامین ارز، نوسانات اقتصادی و نحوه سیاست‌گذاری نهاد ناظر بر پایداری ارزش خلق‌شده، رضایت مصرف‌کننده، بقا و سودآوری بالقوه تامین‌کنندگان اثر سوء می‌گذارد. توزیع داروهای بی‌اثر در بازار سلامت مردم را به خطر می‌اندازد و چنین پدیده‌های نامطلوبی مانع از رشد صنعت خواهد شد.

۲- نیازهای مربوط به امنیت

این نیازها به ارگانیزم کمک می‌کنند تا بتواند دنیای منظم، پایدار و قابل پیش‌بینی در اطراف خود ایجاد کند. نبودن شرایط پایداری و ثبات، می‌تواند به اضطراب و حس ناامنی منتهی شود. تأمین‌نشدن نیازهای مربوط به امنیت، باعث می‌شود که فرد، بخشی مهم از زمان و انرژی خود را به این سطح از هرم نیازها اختصاص دهد و انرژی و انگیزه‌ای کمتر برای

پرداختن به لایه‌های بالاتر باقی بماند. حال با نگاهی به صنعت داروسازی، موارد ذیل قابل تبیین خواهد بود:

- حفاظت از مالکیت معنوی:
حفاظت از حقوق مالکیت معنوی به منظور تشویق نوآوری و سرمایه‌گذاری در توسعه داروها بسیار ضروری خواهد بود. یک نوآور بیش از هر چیزی نیاز دارد تا از حفظ حقوق مالکیت معنوی خود اطمینان حاصل کرده باشد تا انگیزه برای تداوم فعالیت‌های خود پیدا کند.

- نظارت نظام‌مند:
ایجاد چارچوب‌های نظارتی مؤثر برای تضمین ایمنی و اثربخشی داروها و جلوگیری از ایجاد ساختارهای معیوب از مسیر نهادهای سیاست‌گذار و تنظیم‌کننده از اهمیتی بالا برخوردار است.

- یکپارچگی داده:
حفاظت از یکپارچگی داده‌ها برای اطمینان از حصول اطلاعات دقیق و قابل اعتماد برای تصمیم‌گیری ذی‌نفعان یکی از کلیدی‌ترین نکاتی است که در دنیای امروز مورد توجه ویژه قرار گرفته است.

۳- نیاز به عشق و تعلق

طبق نظر مازلو، پس از تأمین نیازهای فیزیولوژیک و نیازهای مربوط به امنیت، نیاز به عشق و تعلق خاطر، برانگیخته می‌شود. فرد به جستجوی روابط نزدیک و صمیمی برمی‌خیزد و می‌کوشد خود را به گروه‌های مختلف (خانواده، گروه‌های حرفه‌ای، همسایگان، گروه رفقا و دوستان و مانند این‌ها) نسبت دهد. در فضای صنعت داروسازی با مصادیق زیر به این نیاز عینیت داده خواهد شد:

- همکاری و مشارکت:
ترویج همکاری میان ذی‌نفعان، از جمله دولت‌ها، صنعت و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت، برای بهبود دسترسی به داروهای ژنریک یک ضرورت به حساب می‌آید. همچنین ایجاد فضایی آزاد برای توسعه همکاری‌های راهبردی و شراکت‌های تجاری با رویکرد به نوآوری باز نیز در این بستر قابل توصیف است.

- شراکت‌های عمومی و خصوصی:
تشویق شراکت‌های عمومی و خصوصی برای تسریع در توسعه و ارائه داروهای ایمن، اثربخش و مقرون به صرفه از کارایی و اثربخشی بالایی برخوردار است.

- الحاق به شبکه‌های بین‌المللی:
همکاری در ابتکارات سلامت جهانی و مشارکت سازنده در عرصه بین‌المللی در کنار سایر بازیگران اثرگذار، ارتقا دسترسی به داروهای اساسی را به‌طرزی عمیق ترویج می‌کند.

۴- نیازهای مربوط به احترام به خود

در تعاریف مازلو، احترام به خود، در قالب دو نیاز مختلف نمایان می‌شود:
میل به کسب احترام از سوی دیگران (پذیرش اجتماعی، موقعیت اجتماعی، پرستیژ و مانند این‌ها)
احترام خودم به خودم (توضیحات مازلو در این بخش، بسیار به مفهوم عزت نفس نزدیک است)
برای تطبیق این مفاهیم به صنعت داروسازی می‌توان توجه متمرکز به شناسایی شایستگی‌ها و ارزیابی روند رهسپاری شرکت‌ها به سمت تعالی را مدنظر قرار داد. بعلاوه، ایجاد، ترویج و توسعه استانداردهای نظام‌مند در راستای ایجاد ثبات در تامین دارو و در نهایت توجه به اصول رفتار حرفه‌ای در کسب‌وکار ضمن تشویق الگوهای تجاری مبتنی بر اخلاق در صنعت داروسازی نیز قابل توجه است.

۵- نیاز به خودشکوفایی

اگر همه‌ی نیازهای لایه‌های قبل تأمین شوند، نیازهای مرحله خودشکوفایی فرصتی برای ظهور و بروز پیدا می‌کنند. البته به شرطی که خود فرد هم در این‌جا خودشکوفایی را آگاهانه انتخاب نماید. در تبیین این نیاز در صنعت داروسازی، مصادیق زیر قابل تصویر است:

- نوآوری و توسعه:
توجه به نوآوری در صنعت داروسازی منجر به شکوفایی این صنعت از طریق توسعه محصولات جدید، افزایش کارایی فرآیندها و کسب مزیت رقابتی می‌شود. نوآوری‌ها به شرکت‌ها اجازه می‌دهند تا به نیازهای متغیر جامعه پاسخ دهند و با تحقیقات پیشرفته، درمان‌های مؤثرتر و با کیفیت‌تری ارائه کنند. این امر نه تنها کیفیت سلامت عمومی را بهبود می‌بخشد، بلکه فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی را نیز افزایش می‌دهد، به طوری که صنعت داروسازی می‌تواند به‌طور پایدار رشد کند و به جامعه خدمت کند.

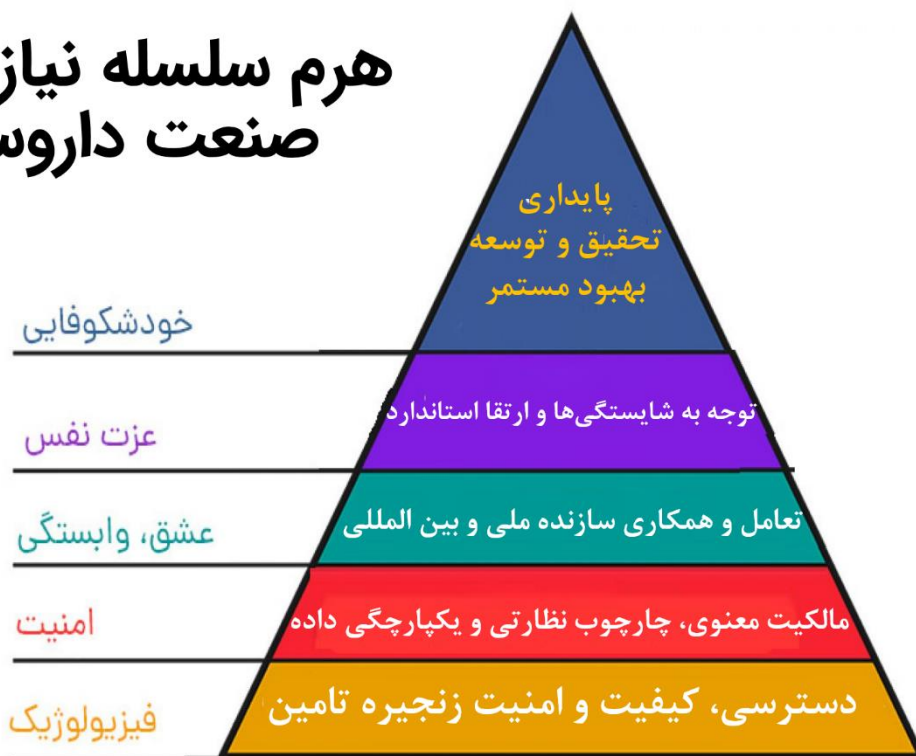
- پایداری و تداوم:

این مفاهیم در صنعت داروسازی می‌توانند منجر به شکوفایی این صنعت از طریق بهینه‌سازی منابع، اثرگذاری در توسعه جامعه و کاهش آسیب‌های احتمالی باشد، که در نتیجه هزینه‌های تولید را کاهش، و بهره‌وری را افزایش می‌دهد. با تمرکز بر شیوه‌های منطبق با اصول محافظت از محیط‌زیست و راهبردهای مسئولیت اجتماعی، شرکت‌ها می‌توانند اعتبار و اعتمادی بیشتر از سوی مشتریان و جامعه کسب کنند. همچنین، رعایت استانداردهای پایداری می‌تواند به نوآوری در محصولات و فرآیندها منجر شود، که در نهایت امکان تولید داروهای مؤثرتر و بهبود سلامت عمومی را فراهم می‌آورد.

- بهبود مستمر:

این مفهوم در صنعت داروسازی با ایجاد فرآیندهای کارآمدتر، ارتقاء کیفیت محصولات و افزایش نوآوری به شکوفایی این صنعت کمک می‌کند و موجب می‌شود که شرکت‌ها به‌طور مداوم به دنبال راه‌های بهینه‌سازی تولید، کاهش هزینه‌ها و پاسخ‌گویی به نیازهای در حال تغییر بازار باشند.

هرم سلسله نیازهای صنعت داروسازی

قدم‌ها برای رسیدگی به سلسله مراتب نیازها

در مسیر برآورده نمودن نیازها، طی نمودن قدم‌های ذیل به ترتیب مورد توجه است:
- اولویت‌بندی نیازها:

شناسایی مهم‌ترین نیازها در صنعت داروسازی بر اساس اهداف کلان سیاست‌گذاری سلامت و چالش‌های سلامت جهانی.

- توسعه چارچوب‌های سیاست‌گذاری:
ایجاد چارچوب‌های سیاست‌گذاری جامع که به هر سطح از سلسله‌مراتب پرداخته و شامل قوانین، مشوق‌ها و برنامه‌های حمایتی باشد.

- اجرای سیاست‌ها:
اطمینان از اجرای مؤثر سیاست‌ها از طریق شناسایی و استفاده از سازوکارهای قوی اجرایی، ضمن تخصیص منابع کافی.

- نظارت و ارزیابی:
نظارت منظم بر ردیابی پیامد سیاست‌ها و ایجاد تغییرات لازم برای مواجهه با چالش‌ها و بهره‌برداری از فرصت‌های جدید.

- ترویج همکاری:
تشویق همکاری میان ذی‌نفعان برای شناسایی و رسیدگی به چالش‌های مشترک و ترویج نوآوری.

با رسیدگی به نیازها در هر سطح از سلسله‌مراتب، سیاست‌گذاران می‌توانند صنعتی پایدار و شکوفا ایجاد کنند که در نهایت به نفع جامعه و در مسیر توسعه و شکوفایی خواهد بود.

بررسی تمثیلی سلسله‌مراتب نیازهای مازلو در صنعت داروسازی، نشان‌دهنده این واقعیت است که تحقق نیازهای هر ارگان‌یسمی خواه انسان باشد یا یک صنعت، می‌باید به صورت مرحله‌ای و متوازن انجام شود. نیازهای فیزیولوژیکی، که شامل دسترسی به داروهای اساسی، کیفیت داروها و امنیت زنجیره تأمین است پایه و اساس هرگونه پیشرفت و توسعه در صنعت داروسازی به‌شمار می‌رود. بدون برآورده شدن این نیازهای ابتدایی، تلاش برای رسیدن به نیازهای بالاتر مانند عشق و تعلق، ارج و احترام و در نهایت خودشکوفایی، ممکن است نه تنها ناکام بماند، بلکه می‌تواند به آسیب‌های جدی، ایجاد فساد و ناقرینگی در نظام سلامت منجر شود.

حرکت به سمت بالا در این سلسله‌مراتب باید به صورت تدریجی و با دقت انجام شود. اگر سعی کنیم به سرعت و بدون توجه به نیازهای پایه‌ای‌تر، به سطوح بالاتر برسیم، در واقع توازن و تعادل موجود را به خطر می‌اندازیم. این عدم تعادل می‌تواند به عدم کارایی و

ناکارآمدی در تأمین نیازهای اساسی منجر شده و در نتیجه، توسعه و نوآوری که از اهداف نهایی صنعت داروسازی به شمار می‌رود، مختل خواهد شد.

بنابراین، برای تحقق نیازهای خودشکوفایی و نوآوری در صنعت داروسازی، ابتدا باید تأمین نیازهای فیزیولوژیکی در اولویت قرار گیرد. با ایجاد زیرساخت‌های لازم برای تأمین این نیازها، می‌توان به تدریج به سطوح بالاتر از جمله نیازمندی‌های غیرقابل لمس‌تر دست یافت.

این رویکرد مرحله‌ای نه تنها کمک می‌کند که صنعت داروسازی ژنریک را به سوی پایداری و عادلانه‌تر شدن سوق دهیم، بلکه این امکان را می‌دهد که بهترین نتایج برای جامعه به ارمغان بیاید. این فرآیند نه تنها در کوتاه‌مدت، بلکه پس از اتخاذ یک رویکرد پایدار نظام‌مند در بلندمدت برای حفظ و ارتقاء سلامت جامعه حیاتی بوده و به ساختن دنیای بهتری برای نسل‌های آینده کمک خواهد کرد.